צום נשים הרות ביום הכפורים

נכתב ע"י הרב משה צוריאל

לוח תוכן:

א - מקורות לאיסור
ב – כמה יש להאכיל למעוברת שהיא בסכנה
ב – היתר של הרב ישראל יעקב פישר
ג – חלקו עליו גדולי הפוסקים שבדורו
ד – דין מיוחד לנשים הרות שהגיעו לחודש תשיעי של ההריון
ה – פחות מכשיעור באכילה ושתיה, איסור דאורייתא או איסור דרבנן?
ו – מקרים מיוחדים
ז – האם יש חשש לנזקים מסויימים של העובר מפני הצום?
ח – ההסתמכות על רופאים
ט – מידע רפואי
י - סיכום

א - מקורות לאיסור

"עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בו כדרך שמתענות ומשלימות ביום הכפורים" (פסחים נד, ב). נפסק להלכה: "עוברות ומניקות מתענות ומשלימות ביום הכפורים" (או"ח סי' תרי"ז סעיף א).

נברר כאן מה הדין באשה הרה החוששת מפני חולשה גדולה ומפחדת מלידה מוקדמת, או גרוע מכך חוששת מהפלה, האם תוכל לאכול ולשתות לשיעורים ביום הכפורים?

"עוברה שהריחה [מאכל] מאכילין אותה עד שתשיב נפשה" (יומא פב, א).

ופירש רש"י: "עוברה שהריחה - העובר[1] מריח ריח תבשיל והוא מתאוה לו. ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין"[2]

רואים מפורש שמתחשבים גם בחיי העובר, ולא רק בחיי האם.[3]

וכך כתב בעל "הלכות גדולות"[4] "עוברה דידעינן דאי לא אכלה מיתעקר ולדה, ואע"ג דאמרינן ספק הוא חי ספק מת, שפיר דאמי למיתן לה דאכלה. דתניא 'עוברה שהריחה' וכו'

במאמרו של הרב נחום אליעזר רבינוביץ על נושא זה[5] כתב: העובדה שבעל הלכות גדולות מנסח את דבריו בהכללה 'דידעינן וכו' מיתעקר ולדה' ומביא ראיה לכך מדין 'הריחה', הרי זה מוכיח שיתכן שלא רק בהריחה יש סיכון כזה, ואין זה דין פרטי דוקא בהריחה, אלא שכמובן הדבר תלוי אם יש לנו ידיעה כל שהיא כגון זאת".

אמנם רמ"א (או"ח תרי"ז סעיף ב) הוסיף תנאי "עוברה שהריחה ופניה משתנים אע"פ שלא אמרה צריכה אני". אבל ה'מגן אברהם' (ס"ק א) הורה שאם אמרה צריכה אני, מאכילין אותה אע"פ שאין פניה משתנות.

בשו"ת חתם סופר (חלק אבהע"ז ח"ב סי' פב) כתב דאף שאין אנו מאכילין אותו כל עוד הוא בחזקת בריא, מכל מקום החולה עצמו יודע מרת נפשו ויכול לקחת בעצמו ולאכול, בין ביום הכפורים ובין שאר איסורים, כיון שמרגיש בעצמו שיוכל לבוא לידי סכנה.

גם הרא"ש (על יומא פרק שמיני - סימן יג) כתב שחוששים לסכנת חיי העובר. כי מביא דברי רמב"ן וזו לשונו:

---

[1] התינוק עצמו
[2] מסתכנים
[3] וכבר כתב הרא"ש (יומא פ"ח סעיף יג: "עוברה שהריחה חששא דמיתה דידה היא, שכל המפלת בחזקת סכנה היא וכו' דלא משכחת סכנת עובר בלא סכנת עוברה" [=האם]
[4] הלכות יום הכפורים, עמ' 319
[5] תחומין, כרך יז, עמ' 344

וכתב הרמב"ן ז"ל[6] משמע מתוך דברי בעל הלכות דמשום סכנת וולד לחודיה מחללין אפילו ליכא למיחש לדידה.

פרק ב – כמה מאכילין את האשה ההרה החוששת לסכנה –

"התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה" (כריתות יג, א)

כתב על כך ר' אהרן הכהן מלוניל ("ארחות חיים", הל' יום הכפורים, פסקא יג) אמר רב פפא הכי קתני התירו לעוברה לאכול פחות פחות מכשיעור, אפילו טובא,[7] מפני הסכנה. כלומר שאפילו שצריכה לשיעור מאכילין אותה פחות פחות כדי שלא תצטרך לכותבת בכדי אכילת פרס. וכן פסק בעל הלכות גדולות, שאף בחולה עושין כן להקל מאיסור כרת, נותנין לו פחות פחות מכשיעור".

וכן כתב ספר החינוך (מצוה שי"ג): "שיעור שתיה[8] היא מלוא לוגמיו של אדם שהוא כביצה ובפחות מכן, אין בו איסור כרת אלא דינו כחצי שיעור. ולפיכך מי שהוא חולה אף על פי שאין בו סכנה גמורה, אם יהיה חלוש הרבה, ראוי להאכילו ולהשקותו מעט מכשיעור שאמרנו. ונותנין ריוח בין אכילה ושתיה של פעם אחת לפעם אחרת כדי שיעור אכילת פרס שהם שלש ביצים כדעת רוב המפרשים, כדי שלא יצטרפו האכילות ותהיה נחשבת כאכילה אחת ושיעור אחד. אבל בין האכילה והשתיה אין צריך להפסיק, שאין מצטרפין אכילה ושתיה לענין זה".

פרק ג – פסיקה של אחד מגדולי הפוסקים בזמננו

---

[6] תורת האדם, ענין הסכנה, "כתבי הרמב"ן" מהד' מוסד הרב קוק, ח"ב עמ' כח. לא הבאנו כאן לשונו, כי יש שם אריכות לשון, והרא"ש קיצר וסיכם

[7] הרבה פעמים, בהפסקות ביניהן

[8] שעל כך נענשים בעונש כרת

אמנם דעתו של הגאון הרב ישראל יעקב פישר[9] שבימינו נשתנתה ההלכה, ויש לכל מעוברת לאכול ולשתות ביום כפור לשיעורים (רק כארבעים גרם מים, ושלשים גרם מוצק) שלא בתוך כדי אכילת פרס. וזאת תעשה אפילו בלי לשאול עצת הרופא.

כך דבריו הראשונים:[10]

"כיום הזה שנחלשו הדורות[11] ועשרות רבות של נשים מפילות ע"י התענית, צריכות כל הנשים המעוברות, עד החודש התשיעי, לאכול ביום הכפורים פחות מכשיעור".

אמנם הרב אליעזר ולדינברג חלק עליו[12] אבל חזר אחר כך הרב פישר לחזק דבריו. זו לשונו של הרב יעקב פישר (שו"ת אבן ישראל, חלק שביעי, סי' לו, פסקא ד, עמ' פב):

"כבר כתבתי בהגהותי לספר "פני ברוך" **דהיום שנחלשו הדורות** ועשרות נשים שצמו הפילו אחר הצום, לא צריכים גם לשאול לרופא ופשוט דאסור להתענות ביום הכפורים. ובספר חלק שני של "פני ברוך" יש שם הערות מהגרא"י ולדינברג טענות על זה. ואינו מובן. כי הוא מחמיר ביום הכפורים ומיקל בספק פקוח נפש. **ומסתמא אינו יודע המציאות**. וקיימא לן 'אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב' " [עכ"ל לענייננו].

להיתרו של הרב פישר הצטרפו חברי הבד"צ של העדה החרדית, הרב משה הלברשטאם וכן הרב מאיר ברנדסדורפר.[13]

---

[9] אב"ד עדה חרדית ,בירושלים

[10] בסוף דברי הסכמתו לספר "פני ברוך" של הרב ברוך גולדברג, "הלכות בקור חולים", מהד' שנת תשמ"ה, עמ' 8 הערה י"ב

[11] חיפשתי באוצר החכמה" ומצאתי רשימה של 248 ספרים שהשתמשו בנימוק זה "ירדה חולשה לעולם". והוא כנראה מסונף לנושא של "נשתנו הטבעים". ראו ספר מקיף בנושא זה "השתנות הטבעים בהלכה" של הרב נריה גוטל. אבל אין שם דיון בנושא של מאמרנו זה.

[12] כמו שנביא לשונו להלן

[13] כפי עדותו של הרב יעקב יוסף (בנו של הרב עובדיה יוסף) במאמרו על הנושא של צום יום הכפורים, באתר "ערוץ שבע".

קצת יש סיוע לדבריו מדברי הרב נחום אליעזר רבינוביץ, הכותב במאמרו המוזכר לעיל[14] "בזמן האחרון גילו הרופאים, שמן החודש החמישי והלאה הסיכויים הם ניכרים שהצום יגרום להתכווצויות הרחם - כלומר, שהולד ייעקר ממקומו ותהיה הפלה, ר"ל, או במקרה הכי טוב לידה מוקדמת עם כל הסיכונים הכרוכים בכך".

ג – חֻלְקוּ עליו גדולי הפוסקים שבדורו

אמנם רבים הם החולקים על דעתו של הרב פישר. נערוך הלשונות מן החמור אל הקל.

[א] הרב אליעזר ולדינברג[15] כתב: "והנה לדעתי זוהי קולא גדולה עד מאד, לבוא להתיר בהיתר כללי לאכול ביום הכפורים לנשים מעוברות בגלל נימוק של "נחלשו הדורות". ולא רק להתיר כי אם גם להצריכן על כך, כדכתוב 'צריכין', זאת אומרת להורות להן לכתחילה שצריכות על פי דין לא להתענות, דכך יוצא מלשון דבריו של הגר"י פישר. ולעומת מה שכותב מעשרות רבות של נשים המפילות ע"י התענית, הנה יודעים אנו לעומת זה מכל אתר ואתר על מאות ואלפי נשים מעוברות שמתענות ביום הכפורים ולא מפילות ח"ו. ואיך בגלל מקרים של עשרות נשים שמפילות (ואם מפילות? ובודאי[16] לא מיום כפורים אחד אלא מצירוף מכמה מקרים של כמה ימי כיפורים) שהן מהוות מיעוטא דמיעוטא.[17] לבוא משום כך לעקור הלכות גדולות בזה וקבועות לחוב תענית, בש"ס רמב"ם ושו"ע באין חולק, ולקבוע גלל כן מדעת עצמנו כי נשתנו הטבעים בזה? ושממילא נשתנתה גם ההלכה בזה, ושיש לכן לפוטרם משום כך מחיוב התענית ביום הכפורים, ולא עוד אלא להצריכם במפגיע שלא להתענות? ואין לשכוח כי גם חצי שיעור אסור מן התורה. לכן לדעתי ברור הדבר לפי ההלכה כי אין לתת בזה היתר באופן כללי, ועל אחת כמה וכמה שאין להצריך אותן במפגיע כן לאכול. אלא יש לתת

---

[14] תחומין, כרך יז, עמ' 344

[15] שו"ת ציץ אליעזר,חלק יז, סי' כ אות ד

[16] נקיטת המספר של "עשרות נשים"

[17] נחזור לענין טענה זו של "מיעוטא דמיעוטא" להלן בדברי רש"ז אויערבך

הוראה להן כי בכל מקרה של חולשה או סטיה מהמצב הנורמלי, עליהן לעשות שאלת חכם שיורה להן את הדרך שילכו בהן לפי המצב שיתברר לפניו במקרה הפרטי של השואלת.

לעומת זה, יש אבל להתיר בשופי לאכול בשיעורין במקרה אשר הפילה כבר פעמיים וכפי שכתב ה"פני ברוך" ע"פ הארחות חיים" [עכ"ל "ציץ אליעזר"].

[ב] גם הרב שלמה זלמן אויערבך חלק על היתרו הנ"ל של הרב פישר, כפי שמציינים תלמידיו ב"הליכות שלמה" (מועדים, ראש השנה ויום הכפורים, עמ' פ-פא): "ויצויין שאף לאחר שהראו לפניו חוות דעת שנתפרסמו בענין זה ע"י רופאים, לא הסכימה דעתו כלל להקל בזה באופן כללי, ונתרעם הרבה על אלו שרצו להקל בכך בתענית יום הכפורים החמורה".

לענין הטענה שיש מיעוט נשים המפילות, כתבו בשם רש"ז אויערבך "מה שלעתים רחוקות במקרים מיוחדים עלול להגרם נזק לאשה או לעוברה, אין זה בגדר של סכנה, ועליה להתענות כרגיל. דכיון שקבעו חז"ל בסתמא שהמעוברת חייבת בתענית, אף בזמנם שלא טיפלו בעירוי נוזלים מבחוץ וכיו"ב, ולא חששו כלל שהתענית עלולה לסכנה, אין לנו להתיר באופן כללי מה שאסרו להדיא. ואף בחודש בתשיעי תתענה כרגיל, כי החשש שהתמעטות הנוזלים והדם עקב הצום עלולים לסכן אותה אח"כ אם תלד ביום הכפורים, הוא ע"פ הרופאים חשש קטן מאד" (מועתק ע"י דר. אברהם סופר אברהם, נשמת אברהם, או"ח סי' תריז, מהד' תשס"ז עמ' תשלב).

כך כתב הרב יהושע נויבירט[18] בשם רש"ז אויערבך: כשיש "רק חשש של מיעוט שאינו מצוי [כי אם זה מצוי אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב] מותר שפיר להחמיר ולצום, ולסמוך ד'שומר מצוה לא ידע דבר רע'.[19] ולא חשיב כשכיח היזיקא כיון שזה רק מיעוט". [וציין הרב נויבירט לדברי "קובץ שיעורים" לר' אלחנן וסרמן,[20] על פסחים אות ל"ב, שזה נחשב כאינו שכיח היזיקא].[21]

נסיתי לברר מה יענה הרב ישראל פישר לדברי ביקורת של רש"ז אויערבך. ואמר לי אחד מתלמידיו, הרב יצחק וינטרויב, כי אין ראיה מדברי "שלוחי מצוה אינן ניזוקין". כי הביטוי הזה אמרו חז"ל ארבעה פעמים בש"ס. פעם אחד בפסחים (ח, ב) לענין בדיקת חמץ, ושם הסתייגו "היכא **<u>דשכיח</u>** היזיקא שאני.[22] אבל בשלושה מקומות אחרים קבעו שההסתייגות לכלל זה אינה "לא שכיח היזיקא" כי אם "**<u>קביעה היזיקא</u>**". פעם שני ביומא (יא, א) כאשר ארטבין בדק מזוזות בשוק, עת שהגויים חששו שהיהודים מטמינים להם איזה כישוף, ונתפש ונקנס אלף זוז. ושאלו "והרי שלוחי מצוה אינם ניזוקין?" וענו "מקום דקביע היזיקא שאני". והביאו ראיה מהפחד של שמואל עת שמשח את דוד למלך, והחשש מזעמו של שאול. ושם לא שייך לברר "שכיחא" היזיקא. פעם שלישית בקידושין (לט, ב), בענין אותו בן שעלה על סולם לקיים מצות שילוח הקן וגם כבוד אביו, ונפל ומת. ושאלו שאלה הנ"ל וענו "סולם רעוע הוה, **<u>דקביע היזיקא</u>**". פעם רביעית, אותה סוגיא מקבילה בחולין (קמב, א) וגם שם הגדירו "סולם רעוע הוה, **<u>ומקום דקבוע היזיקא שאני</u>**".

---

[18] שמירת שבת כהלכתה, פרק לט, הערה ב

[19] פסחים ח, ב

[20] הרב נויורט הביא דברי ר"א וסרמן ב"שמירת שבת כהלכתה" פרק כה, הערה ט"ו. ונביא דבריו להלן בדברי מענה של תלמידי הרב פישר לדברי המבקרים

[21] בספר "שערי חיים" (תשנ"ג)בקונטרס הערות עמ' מז, כתב בשם רש"ז אויערבך דבספק פקוח נפש, גם פחות מעשרה אחוז נחשב מיעוט המצוי.

[22] וכאן צריכים לברר כמה נקרא מיעוט שאינו חשוב, וכמה נקרא מיעוט שיש להתחשב בו. ואין לנו ידיעה כיצד לשער זאת

לכן לענין אשה הרה, שיש לה תמיד סיכון מסוים של הפלות, הדבר דומה לסולם רעוע. רואים אנו על מצב מפורסם של הפלות שחז"ל תקנו צום של אנשי מעמד "בחמישי מתענין על עוברות ומניקות שלא יפילו את בניהן" (מסכת סופרים, פרק יז פסקא ה) הרי שזו היתה תופעה מצויה. [וכבר הזהירו על בעיה שלה בעת הריונה בנדה (יז, א) לענין צפרנים, וכן לענין סיכון תאבון שלה למאכלים ביומא (פב, א)]. ואין כאן שאלה של רוב ומיעוט, או "שכיח היזיקא", אלא "קביע היזיקא", לא פחות מהחשש ששאול ירגז אם ידע לו שמשחו את דוד למלך.

ועל גוף הפקפוק, שהגאון רש"ז אויערבך דן כאן שמא ההפלות הן מיעוט שאינו שכיח, יש לעיין לפי החילוק שכתב החתם סופר. כי כך לשון ר' אלחנן וסרמן הי"ד כתב ב"קובץ שיעורים" (ח"א פסחים סימן ל"ב, על פסחים ח ע"א):

"ומוכח הכא דסכנת עקרב לא חשיב שכיחה היזיקא. ובברכות ל"ג לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק. ופירש רש"י [הערת המעתיק: צ"ל רמב"ם הל' תפילה פ"ו ה"ט] דרוב נחשים אינם ממיתים. ומקשין: הא אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב? ואם כן צריך לחוש למיעוט הממיתין! וי"ל כיון דרובן אין ממיתין הוי כלאשכיח היזיקא וממילא יש לסמוך אהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין. אבל בעקרב פוסק, דשכיח היזיקא. דהיינו התם [בהל' תפילה] דרואה את העקרב. אבל הכא [בבדיקת חמץ] דאינו יודע כלל אם יש שם עקרב, מקרי לא שכיח היזיקא" [עכ"ל ר' אלחנן].

אבל יש לחלק חילוק אחר ובזה לתרץ את הסתירה מ"נחש כרוך על עקבו". אמרו חז"ל "לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב" (יומא פד, ב) כלומר צריכים לחשוש גם למיעוט של סיכון? לדוגמא, תינוק שמתו שני אחיו מחמת מילה, דוחים עת מילתו לאחר זמן. מסביר שו"ת חתם סופר (יורה דעה, סוף סי' רמ"ה) "והנה עינינו רואות שאפילו אחד מאלף ישראלים אינו מת מחמת המילה? וצריך לומר מצוה מגינה ומצלי. אבל על פי דרך הטבע היה המיעוט מתים ח"ו. ואפילו הכי ציוה הקב"ה למולו, שמע מינה הולכין אחר הרוב בפקוח נפש לענין מילה. אמנם **אין זה ענין ל'אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב'. התם היכי דאיתחזק על כל פנים מיעוטא לפנינו**, כגון ט' מצריים ואתחזק ישראל אחד ביניהם [ונפל עליהם מפולת] דבהא מיירי ש"ס שלהי יומא (פג, א). אבל היכי דלא איתחזק מיעוטא

לפנינו, מבואר בש"ס סנהדרין סט ע"א אהדרוה קמיה וכו'. וצ"ל הא דמספקא ליה לרשב"א (ריש פרק הערל) היינו היכא דאקבע מיעוטא בפנינו, דהיכי דלא אקבע מבואר בש"ס סנהדרין הנ"ל דאזלינן בתר רובא. [עכ"ל חתם סופר לענייננו].

ולכן במעשה של נחש כרוך על עקבו, אין כאן סכנה ניכרת בפנינו מפני נחשים בעלמא. הרי כתב החתם סופר "**<u>התם היכי דאיתחזק על כל פנים מיעוטא לפנינו</u>**" אין הולכין בזה אחר הרוב, אלא חוששים אף למיעוטא. לכן כיון שכמורה הוראה מפורסם ומובהק ראה הרב ישראל יעקב פישר שהיו כמה עשרות הפלות, נידון הדבר כ"מיעוטא לפנינו" ואין לנו לנהוג לפי הרוב.

נחזור לרשום שאר גדולי ההוראה החולקים על פסקו של הרב פישר:

[ג] כן שאלו את הרב יוסף שלום אלישיב, והורה שבָּטְלָה דעתם של הרופאים, גם אם הם שומרי תורה ומצוות. אלא על כל אשה בהריון החובה לצום כרגיל כל זמן שמרגישה טוב. (מועתק ע"י דר. אברהם סופר אברהם, נשמת אברהם, או"ח סי' תריז, עמ' תשלב).

[ד] גם הרב משה שטרנבוך, בספרו (תשובות והנהגות, ח"ב סי' רצב) התנגד להיתרו הגורף של הרב פישר (ובלי לנקוב בשמו).

יום כיפורים, סימן רצב

שאלה: חיוב מעוברת בצום יוה"כ בערב יוה"כ.

השנה נשאלתי מאשה מעוברת שהגיעה עכשיו מאירופה ושאלה רופא ואמר לה שאחרי נסיעה מייגעת היא חלשה מאד ואין לה לצום ביוה"כ. ועל סמך זה רב אחד כאן התיר לה. ולדעתי אין בזה היתר פיקוח נפש ולא נוכל להקל בדבר שכרש הדבר דכשיש סיבה דפיקות נפש שלפנינו מחלה אז אנו מקילין אבל כאן הרופא לא מצא בה שום חסרון רק מקבל דבריה שהנסיעה מייגעת אותה, והיא חלשה ומעוברת ויכולה להסתכן היא או עוברה. אבל כיון שלא ניכר אצלה מחלה מיוחדת ורק יש צירוף הנסיעה עם החולשה. ובזה לא הוכח שזהו סיבה לסכנת פיקוח נפש לה או לעובר לכן אי אפשר להתיר מחשש פיקוח נפש שאין לה יסוד. ונראה שזהו טעם גאוני ווילנא בראשות הגאון רכי בצלאל זצ"ל שהתנגדו בשנת תרכ"א לפסק הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל שהתיר לכל בני העיר לאכול

שמא הם מנוגעים רח"ל במחלה שהתפשטה ויש פיקוח נפש. וטענתם שההיתר דפקו"נ הוא מרווח רק בתנאי שהסיבה לפנינו בכל אחד וזה חסר. ולכן לא הסכימו לפסקו. לכן לע"ד כיון שאין כאן הסיבה דפיקוח נפש והרופאים ששאלה הלוא מזלזלים ביוה"כ. ושאלתי לרופאים שומרי תורה ולא ראו בזה סיבה לפיקו"נ לכן לא התרתי אלא כשמרגישה רע מאד תאכל פחות מכשיעור אבל להתיר ככל חולה שיש בו סכנה כיון שחסר סיבה ברורה לא נוכל להתיר. **<u>וכעין זה רב אחד התיר לכל מעוברת עם איזה חולשה לאכול ביוה"כ ואף שמבואר בש"ע שתתענה. לטענתו היום הוכח שלפעמים מסתכנים ומפילים ולכן הורה להקל בכל מעוברת בחולשה כל שהוא ולע"ד אין להקל בזה. ומאחר שמעוברת חז"ל לא מצאו בזה סיבה ואף בזמנינו שירד חולשה הרופאים לא אסרו, אי אפשר להקל אלא כשלדעת הרופאים יש בה סיבה להחמיר שלא לצום ולכן צריכה לצום עד שתרגיש חולשה מיוחדת שיוכל לגרום לה סיבוכים וצריך אצלה סיבה מיוחדת שעלול לסכן אותה</u>** וכה"ג דוקא מתירין לה לאכול וסמך לדברינו שבשו"ת מהרי"ל סימן מ"ה כתב שאינו רשאי להחמיר על אשה שנתעברה להתענות כתשובה על קרוב לפשיעה באיבוד נפש כי יש נשים שמפסידות ההריון. הרי דאף רכן לא פטרם מתענית ת"ב ויוהכ"פ ורק שלא להחמיר מעצמו עליהם ומוכרח דחשש כזה בלא סיבה מיוחדת לא אלים למנוע מהתענית רחובה ואכמ"ל וכיום הנכון שמעוברת שחוששת שתרגיש חולשה או בכל חולה שאין בו סכנה יזהר שלא להתאמץ כלל ביוהכ"פ ובפרט בטיפול בילדיה ותנוח ותשכב. ויהא הבעל זריז לעסוק בזה ובמצב זה בדרך כלל לא תרגיש חולשה מיוחדת ותוכל לקיים מצות היום כראוי.

[ה] גם הרב עובדיה יוסף שלל את היתרו של הרב פישר. בדיוניו בענין צום כפור, בספרו "חזון עובדיה", חלק ימים נוראים (מהד' שנת תשס"ה, עמ' רצה-רצז) לא הזכיר כלל את היתרו של הרב פישר. ושוב (בעמ' רפז של הספר)[23] כתב לענין צום ט' באב: "והגאון ר' ישראל יעקב פישר בספר "אבן ישראל" חלק ט (סי' סב אות י) כתב שבזמן הזה אסור למעוברות להתענות בתשעה באב, ובמחילת כבוד תורתו הפריז

[23] וכן כתב בחלק אחר של "חזון עובדיה" בהל' תעניות (מהד' שנת תשס"ז, עמ' רעט)

על המדה להקל, אף בסתם מעוברות. ואין כן דעת האחרונים" [עכ"ל לענייננו]. והוא כל שכן וקל וחומר לענין צום יום הכפורים.

[ז] הרב ד"ר מרדכי הלפרין, (מנהל "מכון שלזינגר לחקר הרפואה על פי ההלכה") בספרו "רפואה, מציאות והלכה" (בסי' ה') חלק על ההיתר של הרב פישר וטען שאין הסטטיסטיקה מצדיקה החשש שלו. אלא הסכים כי בחודש התשיעי להריונה יש לכל לאשה הרה לשתות לשיעורין.

<u>פרק ד - דין מיוחד לנשים שהגיעו לחודש תשיעי של הריון</u>

נוסף על הנ"ל כתב הרב מרדכי הלפרין, ודבריו הובאו ב"מקראי קודש" של הרב משה הררי, ישיבת מרכז הרב, הל' יום הכפורים, (מהד' שנת תשע"ד, עמ' רה-רו). כך מביא בשם הרב הלפרין: (המאמר הודפס בעלון שהוציא לאור המרכז הקהילתי הרוחני ברמות שרת ודניה, ירושלים) והסיק שם שלמרות שנשים בהריון תקין לפני החודש התשיעי אין להקל להן לאכול או לשתות ביוה"כ, אם כי יש לדעתו להקל להן כשהן מרגישות כבר חולשה רבה שישתו פחות מכשיעור, מכל מקום כתב שם ש**נשים בחודש התשיעי להריונן חייבות לשתות נוזלים במשך יוה"כ פחות מכשיעור**. וטעמו משום שבחודש התשיעי צום יוה"כ עלול לגרום לזירוז ולכניסה ללידה סמוך לסוף הצום. צום של יממה גורם לאיבוד נוזלים של 2-3 ליטר מגוף האשה. נוסף לכך ישנו איבוד דם בלידת תינוק יחיד בממוצע של 0.6 ליטר דם ולעיתים מגיעים לאיבוד דם של יותר מליטר אחד. ואף שמקובל לעשות עירוי לווריד היולדת לפני הלידה, אך לא נדירים המקרים, במיוחד בשעות העומס, בהם האשה יולדת לפני שהחדירו את צינור האינפוזיה לווריד, ולידה במצב של התיבשות קלה כלאחר הצום, והיינו לאחר איבוד של 2-3 ליטר נוזלים עם סכנה לאיבוד ליטר נוסף של דם, מהווה לדעתו סכנת חיים ממשית ליולדת. וקבע שם שהאפשרות לטפל במצבי פיקוח נפש אינה משַנה את הגדרת מצב הסכנה בהווה. לכן לידה בסוף הצום

בשעות עומס יחסי מהווה סכנה רבה יותר מאשר לידה ללא איבוד נוזלים המוקדם. וציין שִׁשִׁית ממקרי התמותה האמהית בארצות מפותחות מקוֹרָן באיבוד דם במהלך הלידה ולאחריה. ולאור זאת דוקא בחודש התשיעי בו הצום עשוי לזרז הלידה יש חובה לשתות מספיק נוזלים כדי למנוע הגעה ללידה במצב של גרעון נוזלים והוסיף שגם מצב של סכנה עתידית דוחה איסור תורה כמעט כמו מצב של סכנת חיים קיימת. (וציין במקורות ל"מקראי קודש" לגרצ"פ פראנק זצ"ל "ימים נוראים" סי' ל"ט עמ' קל"ו בהררי קודש, לשמירת שבת כהלכתה פל"ט סי"ג ובהערה נ"ט וכן למאמר הרה"ג אלישע אבינר שליט"א באסיא גליון נא-נב עמ' קצ"ב) עכת"ד. ראו עוד בחוברת "אסיא" (חוברת נז-נח כסלו תשנ"ז עמ' 56-61 שהוסיף עוד הוכחות לדבריו הנ"ל.

בענין ההתחשבות במזג אויר החם, בתקופה זאת, וחולשת הנשים, התחשב הרב משה שטרנבוך, וכך דבריו לענין צום ט' באב, אבל הזכיר שם החשיבות לא לזרז את הלידה לפני הזמן הנורמלי, והרי אם תצום תזרז את הלידה]:

תשובות והנהגות, חלק חמישי, תשובה קסט

"שעוברות ומניקות מדינא דגמרא משלימות בתשעה באב, היינו מפני שאין הצום מסכן כלל את הולד ואינן נחשבות אפי' כחולה שאין בו סכנה, כל זה בזמנם. אבל **<u>היום אנן סהדי שנשתנו הטבעיים ולפעמים הצום מסכן את הולד מפני חולשתה</u>**, ודינם היום לכל הפחות כחולה שאין סכנה שיוחמר מצבו ע"י הצום, שלא גזרו רבנן. שגם אצלה יוחמר מצבה ע"י הצום שיש יותר סיכוי שתפיל. וכן מצאתי ב"אבן ישראל" (של הרב ישראל יעקב פישר] על המשנה ברורה סי' תק"נ שבזמנינו מעוברת אסורה לצום גם בת"ב ואין כאן דין שיעורים. ומכש"כ שאסורה להחמיר על עצמה. נראה דהיינו טעמא מפני שיכולה להחמיר רק על עצמה, אבל לא על הולד שעלול לינזק מהצום שלה. ובארץ ישראל שחם מאד והיא חלושה מאוד בצום, הרבה מורי הוראה מקילין מאד במעוברת. אמנם נהגו מורי הוראה

להורות שרק במעוברת שהצום בעלמא קשה לה גם כשאינה מעוברת, פטורה. אבל אם בעלמא הצום קל לה, מורין לה שתצום. ורק כשתרגיש חולשה מיוחדת לא תמשיך, אלא תאכל מיד. וכן אני נוהג להורות וכו' וכו'.

אבל בחודש התשיעי שלא איכפת לן אם תלד, שאין בזה סכנה לא הקילו. אבל בחלושה יש לצדד שיתכן שאם תלד כשהיא חלשה מהצום תסתכן יותר בלידה. ואף אם תאכל מיד כשתרגיש צירי לידה מכל מקום עדיין תשאר חלושה מהצום, והלידה קשה ביותר. וא"כ כיון שמחמיר מצבה ע"י הצום פטורה לצום, **ובעיקר יש לפוטרה משום דאף שאין סכנה בולד שנולד לפני זמנו לפני גמר החודש התשיעי, אבל אסור לזרז ולמהר לידה. דקים לן שנגמר אבריו רק כשבטבע עומד לצאת ועד אז אבריו רפויים ופטורה לצום, שמחמיר מצב הולד. ולכן המיקל בחלושה יש לו על מה לסמוך**. ומיהו בגמר החודש תשיעי שכבר נגמרו אבריו נראה שצריכה לצום אם ברור שלא יזיק. [עכ"ל]

פרק ה – פחות מכשיעור באכילה ושתיה, איסור דאורייתא או איסור דרבנן?

בשו"ת חכם צבי (תשובה פו, לפני ד"ה ובמרדכי פ' כל שעה) כתב: "אי נמי יש לומר דאף דבכל האיסורין פחות מכשיעור נמי אסור מן התורה, היינו דוקא בעושה מעשה שמחשיבו לאותו פחות מחצי שיעור וכו' אבל אם אינו עושה מעשה, לא אמרינן ביה חזי לאצטרופי".

בעקבות כך מביא הרב עובדיה יוסף בספרו "חזון עובדיה" על ימים נוראים (עמ' דש) לדברי הגאון הרב בצלאל זאב שפראן בשו"ת רב"ז (או"ח סי' יא, אות ד) האומר: "הואיל וכל עיקר הטעם שחצי שיעור אסור מהתורה הוא משום דחזי לאיצטרופי. ואסברה לן ה'חכם צבי' בתשובה (סי' פו) שהוא משום דאחשביה לאכילה, ולכן כתב שכל זה כשעושה מעשה שמחשיבו לאותו חצי שיעור. אבל אם אינו עושה מעשה שמראה בו שמחשיבו, לא אמרינן 'חזי לאצטרופי'. ועיין עוד

בחוות דעת (סי' קד סעיף א) ובהגהות אמרי ברוך שם. לפי זה חולה שאין בו סכנה שאוכל פחות מכשיעור משום שהוא חלש מאד, בודאי שאינו נראה באכילתו כעושה מעשה להחשיבו. ורק מחלתו דוחקתו, וההכרח יאלצהו לאכול פחות מכשיעור. לכן יש לומר שחצי שיעור מותר לחולה שאין בו סכנה. ודברי החינוך (מצוה שיג) נכונים וראוים למי שאמרם. ואפשר לסמוך עליהם אפילו שלא בשעת הדחק" [עכ"ל]

ובכן לפי דעתו, מדובר באיסור דרבנן, וזה מחזק את ידיהם של הסומכים על דברי הרב פישר, כשמדובר בשעת הדחק.

<u>פרק ששי – מקרים מיוחדים</u>

(1) כבר הזכרנו לעיל שאחרי שתי הפלות, מותר לאשה שכעת היא הרה בשלישית, לאכול ביום כפור לשיעורים.

(2) יש עוד להתיר "מי שנתעברה בעזרת סוג טיפולים שעל פי דעת מומחים יש על ידם בשבועות הראשונים של ההריון סכנת הפלה גדולה יותר מבשאר המעוברות, צריכה לשתות כשחל יום הכפורים באותן השבועות פחות פחות מכשיעור. ופשוט שלא תלך לבית הכנסת במשך היום" (הליכות שלמה, מועדים, ראש השנה יום הכפורים, עמ' פא).

(3) הרב עובדיה יוסף מאשר לנהוג כך (חזון עובדיה, ימים נוראים, עמ' רפז)

(4) הרב יעקב עמדין מזהיר שיש להקל לאשה הרה בתחילת ימי עיבורה. אמנם חז"ל קבעו כי אשה נחשבת מעוברת כאשר "הוכר עוברה" (בערך אחרי שלשה חדשים) ואעפ"כ: "מיהא אפשר דאפילו לאחר ארבעים ליצירה הולד נמי הוה לה מעוברת לענין זה (ארבע צומות מדרבנן) אם מרגשת צער.

אבל בבציר מהכי נראה לי דהויא לה ככל הנשים לכל דבר, אם לא שמצטערת הרבה, שיש להקל גם בזה. ואם מרגשת חולשה אין להחמיר בה כלל, כי אמנם בראשית ימי עיבורה העובר חלוש הוא ביותר, ועינוי או סיגוף קל מפסידו בודאי, ומסכן גם [את] המעוברת. לפיכך, המיקל נשכר הוא בלי ספק" (מור וקציעה, או"ח י' תקנ).

הסכים לכך, הלכה למעשה, המשנה ברורה (תק"נ ס"ק ג, ובשער הציון שם ס"ק ב).

ונראים הדברים שיש להתחשב בסיבה זו גם בצום יום כפורים.

(5) וכבר הזכרנו לעיל דברי הרב נחום אליעזר רבינוביץ בענין הצטמקות הרחם, מפני הצום, לאחר החודש החמישי להריונה.

(6) ד"ר אלי שוסהיים כתב מאמר מקיף בענין "צום יום הכפורים על פי ההלכה והרפואה"[24] שם כתב ברשימת החולים אצלם הצום לא רצוי ויכול להזיק או לסכן את החולה, וביניהם רשם: נשים בהריון עם דימום, נשים בהריון עם כאבים והתכוצויות, נשים בהריון הסובלות מהפלות חוזרות.

ז – האם יש חשש לנזקים מסויימם של העובר מפני הצום?

הרב מרדכי הלפרין, בספרו "הלכה ורפואה ופקוח נפש"[25] כתב:

"יש רופאים המתנגדים לצום בהריון עקב חשש לפגיעה בהתפתחות השכלית של העובר. החשש נובע מתנותי מחקר בבעלי חיים במצבים מסוימים הרומזים אולי על נזק אפשרי להתפתחות מוח העובר

[24] נדפס בספר "הלכה ורפואה", הוצ' מכון רגנשברג, כרך ג, שנת תשמ"ג, עמ' רצה- שב. הציטט שהבאנו הוא בעמ' ש

[25] פרק ה, הערה 17

בעקבות הצום. אבל נסיונות אלו בוצעו בבעלי חיים, ולא בבני אדם". ולכן הוא דוחה את מסקנותיהם וחששותיהם.[26]

וכן כתוב בספר "אנציקלופדיה הלכתית רפואית"[27] ערך "הריון" "במחקר שבו נבדקו 13,000 תינוקות שנולדו לאמהות שצמו בשלבים שונים של ההריון, לא נמצאה כל השפעה שלילית על התינוקות".[28]

פרק ח – ההסתמכות על רופאים –

הרב ישראל ליפשיץ (תפארת ישראל על המשנה, יומא פרק ח, משנה ה, אות כו) כותב לענין רופאים נכרים: "האידנא יש להתישב בדבר. ובעיני ראיתי דשבקי להימנותייהו, שלכל חולי קל אומרים תמיד שאם יתענה יסתכן". ובהלכתא גבירתא (בסוף הפרק) כותב בנו "היום אפילו רופאי ישראל יש מהם הכופרים בתורתנו הקדושה ובזדון לבם מייעצים כמעט עוד יותר להדיח בענין אכילת איסורים".[29]

הרב עובדיה יוסף הביא דברים אלו, ומוסיף שכן כתב שו"ת הרמ"ץ (או"ח סי' טל אות י) וכן "רוח חיים" לגר"ח פלאג'י (תקנא אות ד). אבל העיר "אם יש ישראל כשר לפנינו בודאי לכתחילה יש להתייעץ עמו בדבר. אבל כשאין רופא כזה, בהכרח לסמוך על רופאי זמננו כי על כל פנים דבריהם עושים לנו ספק סכנה. וכן כתב בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' לב).

---

[26] הדחיות מבוססות על ספר בעריכת הרב אברהם שטיינברג,
"Neurological Manifestations of Systematic Diseases in Children"
(ניו יורק, 1983, פרק א)

[27] הוצ' המכון ע"ש דר. פלק שלזינגר, ליד המרכז הרפואי שערי צדק

[28] שם, הערה 83

[29] בספר הליכות שלמה (עמ' פ), הביאו בשם רש"ז אויערבך, שיש להתיר אחרי שמיעת חוות דעת של "רופא שומר שבת". ומכלל הן נשמע לאו.

הרב יצחק זילברשטיין, בספרו "תורת היולדת"[30] מביא פסק של הרב יוסף אלישיב, שמן הראוי לשאול רופא שומר מצוות, אבל אם שמעה האשה מרופא שאינו שומר מצוות, שעליה לא לצום, עליה לשמוע בקולו מחמת הספק. וכן העתיק "אנציקלופדיה הלכתית רפואית".[31]

נראה לי להוסיף על דבריהם. בשנת תשע"ד התפרסם סקר מבין כמה אלפים נשאלים מהציבור הישראלי ונודע כי למעלה משבעים אחוז של הנשאלים הודו שהם שומרים צום כפור. ולכן גם ברופא חילוני אין להטיל ספק באמינותו אם מייעץ לאשה לא לצום. "אין אדם חוטא ולא לו" (בבא מציעא ה, ב).

נזכרתי מסיפור ששמעתי מהראש ישיבה שלי (ישבת "נר ישראל") הרב יעקב רודרמן זצ"ל. כי נכדו של ר' חיים סולובייציק לקה במחלת גרון וקשתה עליו הנשימה. היה ליל שבת, והזעיקו רופא לבית הילד. כאשר הגיע, הרב חיים לקח את הנרות של שבת והקריב למיטת הילד כדי שהרופא יראה יותר טוב. מחה בו הרופא "רבי, אינך צריך להקל כל כך באיסור שבת!" ענה לו הגאון: "טעית, אני דוקא מן המחמירים. כשיש חשש פקוח נפש, יש להחמיר בענין, ולהקל באיסורי שבת". כך הסיפור. וכך סבורני בענין חשש הפלת העובר, יש לכל אשה בהריון לסמוך על דברי הרב יעקב ישראל פישר, שהביא מילתא דמסתבר.

ט – מידע רפואי

אנו מצרפים כאן צילום ממחקר שנערך בבית חולים סירוקה (באר שבע) על סטטיסטיקה של לידות מוקדמות שהיו ביום הכפורים. כידוע כאשר התינוק נולד בשלב שהוא בלתי מוכן ללידה (לפני גמר ההריון) מתגלים בו חולשות ופגמים, וחלק מהם אין המדע הרפואי יכול לתקן.

---

[30] פרק נ, הערה א, עמ' רלג
[31] ערך "הריון" הערה 91

ולפעמים הנזק הוא רב. פניתי לרופא בכיר בבית החולים, עם הרבה שנות נסיון, לשאול אותו מה הם הנזקים, וכך ענה לי בכתב:

"לידה מוקדמת יכולה להוביל לסיבוכים הן לאם והן ליילוד.

ככלל, ככל שהלידה מוקדמת יותר **(הערה: נראה לי שזו נקודה חשובה שצריך לציין - הנזק הרבה יותר משמעותי ככל שהלידה מוקדמת יותר)** , כך הסיכונים והסיבוכים גדולים יותר ליילוד.

בעיות הקשורות בלידה מוקדמת ליילוד כוללים בעיות נשימתיות (תסמונת מצוקה נשימתית), בעיות שונות במערכת העצבים, כאשר החמורה ביניהם כוללת דימום תוך-מוחי (היכולה להוביל לעיתים לנזק עצבי בלתי הפיך), עיכוב התפתחותי (בהמשך החיים), בעיות במערכת העיכול (לעיתים אף לנֶמֶק של המעיים), בעיות בראיה (פגיעה ברשתית העין) ובעיות שמיעה אשר לעיתים אינם הפיכות.

בנוסף יש לציין כי שיעור הזיהומים אצל יילודים הנולדים בלידה מוקדמת גבוה יותר". [עכ"ל]

חסרון יש בטבלא שנביא להלן כי חלק מהלידות המוקדמות הן כשש שעות למחרת יום הכפורים או אפילו 24 שעות אחר כך ("אנציקלודפיה הלכתית רפואית").[32] ואין המחקר הנוכחי לוקח אותם בחשבון חקירתו והן מעלות אחוזי הבעיה בכמה אחוזים גבוהים.

להלן: תרגום המלים המקצועיות שבעמ' 1411-1412 של הצילום

היסטוריה מיילדותית וגורמי סיכון:

GDM – סכרת הריונית (הכוונה לסכרת שמתפתחת בזמן ההריון).

Pre-GDM – סכרת שאובחנה עוד טרם הכניסה להריון.

Previous preterm delivery – לידות מוקדמות שהיו בעבר

Mild preeclampsia – רעלת הריון קלה (רעלת הריון – מצב שמתפתח בהריון בד"כ בשלבים היותר מאוחרים, כולל עליית לחץ דם, הופעת חלבון בשתן ובצקות וסכנה לעובר ולאם).

[32] ערך הריון, הערה 84

Severe preeclampsia – רעלת הריון קשה.

(Hypertensive disorders (total - מחלות של יתר לחץ דם.

Previous CD – ניתוח קיסרי בעבר

Recurrent abortions – הפלות חוזרו בעבר

Polyhydramnios – עודף נוזלים בשק מי השפיר

Oligohydramnios – מיעוט במי השפיר

IUGR – עיכוב בהתפתחות של העובר בתוך הרחם

Anemia – אנמיה – חסר דם, ירידה ברמות ההמוגלובין (כדוריות הדם האדומות)

Smoking – עישון

מאפייני הלידה:

PPROM – פקיעת מי השפיר לפני הזמן

Placenta previa – שליית פתח, מצב בו השליה מחוברת לקיר הרחם בצורה בו היא קרובה או מכסה את צוואר הרחם.

Placental abruption – היפרדות שליה

(Jewish ethnicity (i.e. fasting – מוצא יהודי.

להלן תרגום חופשי של מימצאי המחקר:

?מחקר חדש: צום בהיריון - כן או לא

29/09/2014

לידה מוקדמת הוא אחד הסיבוכים הקשים בהיריון שמוגדרת כלידה מתחת לשבוע 37 וכוללת סיכוני פגות לתינוקות. בקרב הרופאים קיים חשש שהתייבשות וצום עלולים להוביל לצירי לידה מוקדמים ולהגביר סיכון ללידה מוקדמת

לצורך כך נבדק צום יום הכיפורים לאורך תקופה של 23 שנים. מטרת המחקר הייתה לבחון את השפעתו של צום יום כיפור על היארעות לידות מוקדמות, בקרב נשים יהודיות בסורוקה

במחקר נבחנו שיעורי הלידות המוקדמות שהוגדרו כלידה שהתרחשה לפני שבוע 37 להיריון, וכן נבחנו מאפייני היולדת מבחינה דמוגרפית ומבחינת גורמי הסיכון המיילדותיים
מידע אודות צום היולדת הוסק על סמך לאום היולדת כאשר באופן גורף, נשים יהודיות הוגדרו כצמות לעומת נשים בדואיות אינן צמות ביום כיפור

בתקופת הזמן שנבדקה, במהלך יום כיפור התרחשו 745 לידות, מתוכן 52.1% היו של נשים יהודיות, ו-47.9% היו של נשים בדואיות. מתוך כלל הלידות, 6.3% היו לידות מוקדמות. יולדות יהודיות נמצאו בסיכון גבוה משמעותית של פי 2 ללידה מוקדמת במהלך יום כיפור, בעוד ששבעה ימים לפני יום כיפור, לאום יהודי לא נמצא כלל כגורם סיכון ללידה מוקדמת
התוצאות נשארו מובהקות גם לאחר תיקנון למערפלים אפשריים כמו הרגלים ולידה מוקדמת בעבר

פרופ' אייל שיינר מסביר: "הגם שלקחנו מידגם שבו ללא ספק לא כל היולדות היהודיות צמו, עדיין נמצא סיכון של פי 2 ללידות מתחת לשבוע 37 ביום כיפור. ייתכן מאד ואם היינו לוקחים רק נשים צמות הסיכון היה הרבה יותר גבוה. לפי המחקר שלנו, צום כדוגמת צום יום כיפור הנו גורם סיכון משמעותי ובלתי תלוי "[ללידה מוקדמת" [עכ"ל

כיום אין נתונים בספרות המדעית לגבי שיעור ההפלות אצל מעוברות ביום הצום וביום שלמחרת לעומת ימים רגילים.
בנוסף, קיים קושי בהערכת מספר ההפלות סביב הצום לעומת ימים רגילים, זאת ממספר סיבות:
לעיתים ההפלות קורות טרם הצום, אך הגרידה נעשית לאחר יום הכיפור.
במקרים מסויימים ההפלות בשלבי ההריון המוקדמים כלל לא באים לידי אבחון/ צוות הרפואי וכך קשה להעריך את מספר ההפלות המדויק והשפעת הצום עליהם.

עם זאת, מהנתונים הקיימים בספרות כיום אין ספק כי שיעור הלידות המוקדמות גבוה יותר אצל נשים צמות, והדבר כרוך בסיכון בריאותי הן ליולדת והן לעובר.

כעת יצא לאור כרך ט' של ספרו של הרב יעקב אפשטיין "חבל נחלתו" ושם דן בנושא שלנו, ובסוף תשובה ט"ז (בעמ' 108) כותב סיכומו כך: "ונראה לענ"ד שכל אשה מעוברת החוששת מן הצום, על אף שאכלה ושתתה מערב יום הכפורים, ביום הכפורים תנוח בביתה ולא תתאמץ להגיע לבית הכנסת. ואם יש

להם הרגשה רעה, או עבר של הפלה, מן הראוי שתנהג כגרי"י פישר, ותאכל ותשתה בשיעורים. ואינה צריכה לשאול רופא (וסביר שלא יוכל לייעץ לה). ולב יודע מרת נפשו. ומחודש שביעי ואילך [הערת מ.צ. כפי שביאר שיש לחשוש מהנזקים של לידה מוקדמת] ראוי שאף ללא הרגשה או עבר של הפלה תאכל ותשתה לשיעורים, כדי שלא תסתכן בצירים מוקדמים וכדומה". [עכ"ל]

י - דבר סיכום

אחרי סקירה הנ"ל נראה שיש לדרג את המענה שיש לתת לאשה הרה השואלת אם לצום או לא, כך:

אם היא בדרך כלל בריאה, ואין לה בעיות רפואיות מיוחדות, עליה לצום ולא לנהוג כפי ההיתר הכללי של הרב פישר.

אם היא אחרי שתי הפלות, או היא בהריון ע"י טיפולים רפואיים, או שהיא בתחילת ימי הריונה, והיא מרגישה חולשה גדולה, מותר לה לסמוך על פסקו של הרב ישראל יעקב פישר.

וכן אם היא בחודש התשיעי להריונה, מותר לה לסמוך על פסקו של הרב מרדכי הלפרין.

ואם היא סובלת מפחדים, בצירוף חולשה כללית, עדיף שתקדים בוא יום הכפורים ותשאל את הרופא גינקולוג המטפל בה מה דעתו, אם תצום או לא. לפי רש"ז אויערבך והרב עובדיה יוסף והרב אלישיב תוכל לסמוך על דבריו, אפילו אם הוא רופא חילוני.

והיה אם לא הספיקה לשאול, או שהתעוררה בה חולשה גדולה בעצם יום הצום, היא יכולה לנהוג כדברי הרב פישר ולאכול ולשתות לשיעורין [במיוחד לדעתם של הפוסקים שמדובר באיסור דרבנן]. אבל אין לסמוך על הרב פישר בהיתר גורף שכל אשה שהיא הרה לא תצום ביום כפור.

גם יש אפשרות שכל אשה החוששת, אבל אינה רוצה לשתות לשיעורים, תפנה למוקד רפואי שבעיר שלה. עוד לפני יום כפור יחדירו לוריד שבזרוע שלה צינור,[33] ובעצם יום כפור יכניסו בה נוזלים. וזה מותר לכל הדיעות.

להלן מאמר שנתפרסם בככר השבת 27/9/17

סכנה: לנשים שצמות בהריון או בהנקה יש האחוז הגבוה ביותר של ילדים מפגרים.

צום בהריון גורם לנפילה מהירה של רמת הסוכר בדם. כשרמת הסוכר נופלת, הגוף מפרק שומנים ויוצר קטונים (קבוצת כימיקלים שכוללת גם אצטון). פרוק השומנים משחרר גם חומרים רעילים לזרם הדם. כשהקטונים והרעלים מגיעים אל מוח התינוק הם גורמים למוח נזק בלתי הפיך שמוביל לירידה ברמת המשכל ולפעמים גם לפיגור שכלי.

בשלחן ערוך כתוב שנשים בריאות בהריון חיבות לצום. בימי קדם האוכל שלנו לא הכיל חומרים רעילים (בעיקר חומרי ריסוס נגד חרקים, חומרי שמור מזון, צבעים וחומרי טעם מלאכותיים, וזיהום אויר). בימי קדם גם לא אכלו סוכר לבן. הסוכר הלבן הגיע אלינו מאמריקה, אחרי כתיבת השלחן ערוך. צריכת הסוכר הלבן פוגעת ביכולת הגוף לשמור על רמת הסוכר בדם. זה מוביל לפירוק שומנים בשעת הצום, ליצירת הקטונים המזיקים, ולשחרור הרעלים.

ד"ר וינטרוב, שהיה מנהל מחלקת הנשים בבית החולים "שערי צדק", אמר לרב יעקב ישראל פישר זצ"ל שביום תשעה באב וביום שלאחריו יש במחלקה כמות מרובה של לידות מוקדמות והפלות פי שתיים מיום רגיל. היובש גורם להתכווצויות ולהפלות.

הרב ישראל פישר (שהיה ראש העדה החרדית בירושלים), הרב הלברשטאם (חבר בעדה החרדית ומומחה ברפואה והלכה), והרב ברנדסדופר (חבר בעדה החרדית ומומחה ברפואת נשים), פסקו שכל הנשים שצמות בהריון נמצאות ברמת סיכון הרבה יותר גבוהה מהסף ההלכתי של 1 ב- 1000 גם אם אין להן שום בעיות רפואיות. (הסכון להפלה הוא יותר מ- 10 ב-1000 והסיכון לפיגור שכלי בתינוק הוא גם כן יותר מ- 10 ב- 1000.) הם פסקו שכל הנשים בהריון חיבות לאכול ולשתות לשעורין אפילו ביום כפור, כדי למנוע כל סיכון לתינוק. סכנתא חמירא מאיסורא. בין החרדים שנשותיהם כן צמות בהריון (וגם בין המוסלמים שנשותיהם צמות בהריון ברמדאן) אחוז הילדים המפגרים הוא הגבוה ביותר בישראל.

[33] VEINFLOW

אם ביום כפור אסור להן לצום, קל וחומר שאסור להן לצום בצומות האחרים.

רבנים גדולים נשאלו כיצד הם יכולים להיות כל כך מיקלים בחובה לצום ביום כפור. הם ענו: "אני בכלל לא מיקל. להפך, אני מאד מחמיר בחובה לשמור על בריאות התינוק."

יש נשים שאומרות: "צמתי ושום דבר לא קרה לתינוק." אמירה כזאת מעידה על חוסר הבנה של הסתברות לסיכונים. כדי להבין את הסיכון נשתמש בדוגמה של משחק ברולטה רוסית. רולטה רוסית היא משחק מסוכן מאד שבו טוענים אקדח עם כדור אחד, מסובבים את מיכל הכדורים, מכוונים את האקדח לראש, ולוחצים על ההדק. ברוב המקרים שום דבר לא קורה. אבל לפעמים הכדור כן מכוון מול הקנה ואז...

יש נשים בהריון שצמות ביום כפור ובתשעה באב ולא קורה שום דבר לתינוק. הן אפילו לא יודעות שרמת האינטליגנציה של התינוק נפגעה. אבל יש גם נשים שמגיעות לבית החולים ומפילות את התינוק, ויש תינוקות שנולדים עם פיגור שכלי או עם נזק אחר למח. האם תשחקו רולטה רוסית על הראש של התינוק שלכן?

.1